

1. Introducere

Cea mai cunoscută definiție a conceptului de dezvoltare durabilă este cea adoptată în raportul intitulat „Viitorul nostru comun”¹, elaborat de Comisia Mondială pentru Mediu și Dezvoltare din cadrul Națiunilor Unite în anul 1987:

„dezvoltarea care răspunde nevoilor din prezent, fără a compromite capacitatea generațiilor viitoare de a răspunde propriilor nevoi”.

Concret, există trei dimensiuni majore ale dezvoltării durabile: *economică, socială și de mediu.*²

Având în vedere că două dintre cele trei dimensiuni ale dezvoltării durabile sunt deja inerent cuprinse și implementate prin programele operaționale finanțate din FESI, integrarea dezvoltării durabile în cadrul proiectelor este orientată cu precădere către componenta de mediu.

În acest sens, Articolul 11 al Tratatului privind Funcționarea Uniunii Europene (versiunea consolidată), recunoaște nevoia de a integra în definirea și implementarea politicilor și acțiunilor Uniunii Europene, în special pentru promovarea dezvoltării durabile, a cerințelor de protecție a mediului.

Astfel, aspectele de mediu, dezvoltarea economică și dezvoltarea socială trebuie să fie tratate ca o singură temă.

Un ecosistem solid și gestionarea resurselor sunt vitale în contextul de promovare a unei creșteri economice sustenabile, sunt strâns legate de dezvoltarea bazată pe emisii de carbon scăzute și, de asemenea, contribuie în mod semnificativ la consolidarea capacităților de a rezista la efectele schimbărilor climatice. Cu alte cuvinte, pentru ca dezvoltarea să devină durabilă, dezvoltarea economică trebuie să fie decuplată de impacturile negative asupra mediului și să se bazeze pe modele de producție și consum sustenabile.

În contextul proiectelor finanțate din Fondurile ESI, articolul 8 al Regulamentului comun prevede că

„Obiectivele fondurilor ESI sunt urmărite în concordanță cu principiul dezvoltării durabile și al promovării de către Uniune a obiectivului de conservare, protecție și îmbunătățire a calității mediului, în conformitate cu articolul 11 și cu articolul 191 alineatul (1) din TFUE, având în vedere principiul „poluatorul plătește”.

Statele membre și Comisia se asigură că cerințele privind protecția mediului, utilizarea eficientă a resurselor, atenuarea și adaptarea la schimbările climatice, biodiversitatea, rezistența în fața dezastrelor și prevenirea și gestionarea riscurilor sunt luate în considerare în cursul pregătirii și punerii în aplicare a acordurilor de parteneriat și programelor.[...]”

¹cunoscut și sub numele de raportul Brundtland

² <https://sustainabledevelopment.un.org/>

2. Cadrul strategic privind dezvoltarea durabilă

Obiectivele privind dezvoltarea durabilă au fost preluate începând cu anul 2010 în cadrul **Strategiei Europa 2020 pentru creștere inteligentă, durabilă și incluzivă**³ și a inițiativelor sale emblematice⁴:

- O Europă eficientă din punctul de vedere al utilizării resurselor;
- O politică industrială pentru era globalizării.

La nivel național, în anul 2008 a fost adoptată **Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă a României Orizonturi 2013-2020-2030**.

Alte strategii și planuri relevante pentru tematică sunt:

- Strategia națională privind schimbările climatice și creșterea economică bazată pe emisii reduse de carbon (CRESC);
- Planului național de acțiune 2016-2020 privind schimbările climatice (PNASC);
- Strategia Națională de Gestionare a Deșeurilor 2014-2020;
- Planul Național de Acțiune Pentru Gestionarea Siturilor Contaminate din România;
- Strategia națională și Planul Național de Acțiune pentru conservarea biodiversității 2010 – 2020;
- Strategia Energetică a României pentru perioada 2007 – 2020, actualizare pentru perioada 2011 – 2020;
- Planul Național de Acțiune în domeniul Eficienței Energetice (PNAEE) 2010-2020;
- Planul Național de Acțiune în Domeniul Energiei din Surse Regenerabile (PNAER) 2010-2020;
- Strategia sectorială în domeniul culturii și patrimoniului național 2014-2020;
- Strategia Națională de Sănătate Publică 2014-2020;
- Strategia Națională de Competitivitate 2014-2020;
- Strategia Națională de Cercetare, Dezvoltare și Inovare 2014-2020.

3. Cadrul conceptual

Protecția mediului

În sensul conceptului de dezvoltare durabilă, domeniul „protecția mediului” vizează:

- a) controlul și reducerea poluării aerului, apei și solului;
- b) protecția resurselor naturale;
- c) gestionarea deșeurilor, inclusiv a deșeurilor periculoase.

³ <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLETE%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf>

⁴ http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/flagship-initiatives/index_ro.htm

Astfel, anumite proiecte individuale (private sau publice) care ar putea avea efecte semnificative asupra mediului, de exemplu, proiectele de investiții în infrastructură, fac obiectul unei „**evaluări a impactului asupra mediului**” (EIM).

În acest sens, *Ordonanța de Urgență nr. 195/2005 privind protecția mediului* stabilește următoarele:

ART. 9

(1) Solicitarea și obținerea avizului de mediu pentru planuri și programe sunt obligatorii pentru adoptarea planurilor și programelor care pot avea efecte semnificative asupra mediului.

(2) Evaluarea de mediu are ca scop integrarea obiectivelor și cerințelor de protecție a mediului în pregătirea și adoptarea planurilor și programelor.

Respectiv,

ART. 11

(1) Solicitarea și obținerea acordului de mediu sunt obligatorii pentru proiecte publice ori private sau pentru modificarea ori extinderea activităților existente, care pot avea impact semnificativ asupra mediului.

(2) Pentru obținerea acordului de mediu, proiectele publice sau private care pot avea impact semnificativ asupra mediului, prin natura, dimensiunea sau localizarea lor, sunt supuse, la decizia autorității competente pentru protecția mediului, evaluării impactului asupra mediului.

ART. 12

(1) Desfășurarea activităților existente precum și începerea activităților noi cu posibil impact semnificativ asupra mediului se realizează numai în baza autorizației/ autorizației integrate de mediu.

(2) Procedura de emitere a autorizației de mediu și lista activităților supuse acestei proceduri sunt stabilite prin ordin al conducătorului autorității publice centrale pentru protecția mediului.

În completare, procedura evaluării de mediu și obținerii autorizației de mediu pentru planuri și programe este reglementată de *Hotărârea Guvernului nr. 1076/2004 privind stabilirea procedurii de realizare a evaluării de mediu pentru planuri și programe*, *Ordinul nr. 995/2006 pentru aprobarea Listei planurilor și programelor care intră sub incidența HG nr. 1076/2004* și de *Ordinul nr. 117/2006 pentru aprobarea Manualului privind aplicarea procedurii de realizare a evaluării de mediu pentru planuri și programe*.

Similar, procedura evaluării de mediu și obținerii autorizației de mediu pentru proiecte publice și private este reglementată de *Hotărârea Guvernului nr. 445/2009 privind evaluarea impactului anumitor proiecte publice și private asupra mediului* și de *Ordinul nr. 135/84/76/2010 privind aprobarea Metodologiei de aplicare a evaluării impactului asupra mediului pentru proiecte*

publice și private. Anexele la HG nr. 445/2009 specifică clar care sectoare de activitate sunt supuse procedurii obținerii autorizației de mediu.

De asemenea, OUG nr. 195/2005 mai prevede la art. 73 că „Planurile de urbanism și amenajarea teritoriului se supun procedurii de evaluare de mediu, în vederea obținerii avizului de mediu pentru planuri și programe, conform legislației în vigoare.”

Atenuarea și adaptarea la schimbările climatice

Prin schimbări climatice se înțeleg acele schimbări ale climatului pe glob generate de activitățile umane, în principal datorită emisiilor de gaze cu efect de seră (CO₂, metan, monoxid de azot etc.), al căror efect principal este încălzirea globală a atmosferei.

Actualul cadru de politică europeană, Strategia Europa 2020, se bazează pe trei obiective principale care trebuie îndeplinite în UE:

- o reducere cu 20% a emisiilor de gaze cu efect de seră (GES), până sub nivelul din 1990;
- o pondere de 20% a energiei din surse regenerabile în energia consumată;
- economisirea a 20% din energia primară consumată (în comparație cu proiecțiile realizate înaintea acordului privind obiectivele legate de schimbările climatice și de energie pentru 2020).

„Adaptarea înseamnă luarea de măsuri pentru a consolida rezistența societății la schimbările climatice și pentru a reduce la minimum impactul efectelor negative ale acestora.

Atenuarea înseamnă reducerea sau limitarea emisiilor de gaze cu efect de seră.”⁵

Conservare și protejarea biodiversității

În vederea protejării acestui valoros capital natural și asigurării unei stări favorabile de conservare a habitatelor naturale, este importantă implementarea măsurilor privind conservarea și protejarea biodiversității în orice proiect de dezvoltare viitoare.

Biodiversitatea implică patru niveluri de abordare, respectiv diversitatea ecosistemelor, diversitatea speciilor, diversitatea genetică și diversitatea etnoculturală. Din punct de vedere conceptual, biodiversitatea are o valoare intrinsecă, acesteia asociindu-i-se însă și valorile ecologică, genetică, socială, economică, științifică, educațională, culturală, recreațională și estetică.

Ordin nr. 19 din 13 ianuarie 2010⁶ asigură cadrul legislativ necesar pentru evaluarea adecvată a efectelor pe care le pot avea anumite planuri și proiecte asupra biodiversității din siturile NATURA 2000 și din proximitatea acestora.

Reglementarea de bază în domeniul conservării biodiversității o constituie OUG nr. 57/2007 privind regimul ariilor naturale protejate, conservarea habitatelor naturale, a florei și faunei

⁵ http://europa.eu/pol/pdf/flipbook/ro/climate_action_ro.pdf

⁶ Ordin al ministrului mediului și pădurilor pentru aprobarea Ghidului metodologic privind evaluarea adecvată a efectelor potențiale ale planurilor sau proiectelor asupra ariilor naturale protejate de interes comunitar

sălbatică, cu modificările și completările ulterioare, ce asigură transpunerea în totalitate a legislației comunitare din domeniu, reprezentată de Directiva Consiliului nr. 79/409/CEE privind conservarea păsărilor sălbatică (pe scurt Directiva „Păsări”) și Directiva Consiliului nr. 92/43/CEE privind conservarea habitatelor naturale și a speciilor de floră și faună sălbatică (pe scurt Directiva „Habitat”).

Principiul „poluatorul plătește”

Acesta este un principiu de bază în politicile de mediu și care prevede ca plata costurilor cauzate de poluare să fie suportată de cei care o generează. Astfel se urmărește internalizarea costurilor de poluare la nivelul celor responsabili, principiul având scopul de a încuraja operatorii economici care poluează să îmbunătățească procesele de producție astfel încât impactul negativ asupra mediului înconjurător să se diminueze. Acest lucru implică conștientizarea implicațiilor de mediu ale produselor/ serviciilor pe parcursul întregului „ciclu de viață”, altfel spus, costul acestor măsuri va fi reflectat de costul de producție al bunurilor și serviciilor ce cauzează poluarea.

La nivel național, cadrul de reglementare în vigoare care are legătură cu acest principiu este reprezentată generic de legislația privind protecția mediului:

- Ordonanța de Urgență nr. 195/2005 privind protecția mediului are la bază printre alte principii și principiul „poluatorul plătește” (art. 3 pct. e);
- Ordonanța de Urgență nr. 68/2007 privind răspunderea de mediu cu referire la prevenirea și repararea prejudiciului adus mediului, art. 1, “stabilește cadrul de reglementare al răspunderii de mediu, bazată pe principiul „poluatorul plătește”, în scopul prevenirii și reparării prejudiciului asupra mediului”;
- Hotărârea Guvernului nr. 1403/2007 privind refacerea zonelor în care solul, subsolul și ecosistemele terestre au fost afectate: „Poluatorul are obligația de a suporta costurile măsurilor de refacere a mediului geologic al siturilor contaminate și al ecosistemelor terestre”(art. 19).

4. Forme de integrare a dezvoltării durabile

Integrarea dezvoltării durabile în cadrul proiectelor finanțate din FESI exprimă angajamentul de a pune în practică prevederile legale și orientările cuprinse în strategiile în domeniu, ținând cont de impactul pozitiv pe care implementarea acestor proiecte îl pot avea asupra mediului.

Există diverse forme pentru a aplica în practică obiectivele caracteristice dezvoltării durabile în implementarea fondurilor ESI, în conformitate cu ceea ce a fost stabilit în cadrul Acordului de Parteneriat, precum și în programele operaționale.

Astfel, proiectele pot lua în considerare **acțiuni transversale** prin care se urmărește ca obiectiv permanent organizarea reglementărilor, responsabilităților și resurselor unui proiect cu scopul de a diminua/elimina efecte negative asupra mediului. Această abordare integratoare are în vedere modul de implementare a activităților și efectul acestora asupra dezvoltării durabile.

Acolo unde este cazul, documentația privind fezabilitatea proiectului va cuprinde evaluarea impactului asupra mediului. Efectele negative pe care le pot avea proiectele apar în jurul amplasamentului activităților, odată cu realizarea acestora sau pe termen lung, prin modificarea condițiilor inițiale. Din acest motiv, este important ca identificarea unor astfel de efecte să fie însoțită de măsuri de diminuare a poluării și de protecție a mediului.

De asemenea, în pregătirea proiectelor pot fi avute în vedere **acțiuni specifice**, ca răspuns la reducerea vulnerabilității mediului la efectele schimbărilor climatice, a poluării, utilizării resurselor sau a dezastrelor.

Spre exemplu, în plus față de asigurarea faptului că activitățile finanțate din Fondul Social European sunt furnizate într-un mod prin care se asigură reducerea impactului negativ asupra mediului, acestea pot conține acțiuni specifice prin includerea unor module de dezvoltare a competențelor de dezvoltare durabilă, care să promoveze dezvoltarea de locuri de muncă ecologice, sau care au în vedere protecția sau îmbunătățirea mediului, protejarea și conservarea biodiversității sau utilizarea eficientă a resurselor.

5. Integrarea dezvoltării durabile în proiectele finanțate din FESI 2014-2020

5.1 Potențialul proiectului de a contribui la dezvoltarea durabilă

Este important de subliniat că integrarea nu este doar un simplu exercițiu de „bifare a unei căsuțe”. Aceasta trebuie să fie înțeleasă ca un proces participativ pe termen lung, care nu se poate realiza fără a stabili posibilul impact asupra mediului înconjurător pe care proiectul îl poate avea.

În acest sens, în calitate de potențial beneficiar, puteți utiliza o serie de întrebări în stadiul de definire a proiectului, cum ar fi:

- Implementarea proiectului ar putea avea un efect negativ direct sau indirect asupra mediului, utilizării eficiente a resurselor sau biodiversității?
- Activitățile și/sau rezultatele proiectului ar putea avea un impact pozitiv asupra utilizării resurselor?
- Activitățile și/sau rezultatele proiectului ar putea avea impact asupra atenuării efectelor schimbărilor climatice?
- Activitățile și/sau rezultatele proiectului ar putea contribui la ameliorarea stării de sănătate a populației? (spre exemplu prin diminuarea/ eliminarea riscului de poluare sau reducerea volumului de deșeuri)
- Activitățile și/sau rezultatele proiectului ar putea contribui la protejarea cadrului natural (terestru și acvatic) sau la conservarea și protejarea habitatelor din ariile protejate?
- Implementarea proiectului ar putea contribui la creșterea gradului de siguranță în condiții de riscuri naturale (alunecări de teren, risc de inundații)?
- Implementarea proiectului ar putea contribui la creșterea responsabilității față de mediul înconjurător?
- Implementarea proiectului ar putea contribui la revitalizarea zonelor degradate?

- Există informații, studii sau analize pentru determinarea situației inițiale?
- Există o prognozare a efectelor negative pe termen lung asupra mediului?
- Există o analiză de apreciere a vulnerabilității rezultatelor proiectului față de dezastre și a riscului de producere a acestora (spre exemplu: inundații, cutremure, secetă)?

Răspunsul la întrebările propuse vă va sprijini să determinați dacă un anumit proiect are implicații directe sau indirecte asupra protecției mediului, utilizării eficiente a resurselor, conservării și protejării biodiversității. De asemenea, pot fi identificate măsuri de atenuare și adaptare la schimbările climatice, dezvoltare a rezistenței în fața dezastrelor, precum și prevenirea și gestionarea riscurilor.

Cu alte cuvinte, această etapă este recomandat să fie parcursă la definirea proiectului, chiar dacă în apelul de proiecte nu sunt incluse cerințe sau nu sunt finanțate acțiuni care vizează în mod direct (așa numitele acțiuni pozitive) obiectivele caracteristice dezvoltării durabile.

Pe baza informațiilor obținute, printre altele, puteți stabili:

- obiectivele, rezultatele așteptate și activitățile proiectului;
- obligativitatea parcurgerii etapei de evaluare a impactului asupra mediului în conformitate cu legislația în vigoare;
- modul în care un proiect este vulnerabil la schimbările climatice;
- stabilirea de indicatori și ținte pentru măsurarea progresului și efectelor proiectului;
- formele de integrare ale obiectivelor caracteristice dezvoltării durabile, astfel încât să se asigure protecția mediului, utilizarea eficientă a resurselor, conservarea și protejarea biodiversității, precum și adoptarea de măsuri de atenuare și adaptare la schimbările climatice, dezvoltare a rezistenței în fața dezastrelor, precum și prevenirea și gestionarea riscurilor;
- resursele necesare pentru acțiunile de integrare.

5.2 Definirea și planificarea proiectului

▪ *Considerații generale*

Acele aspecte de mediu identificate ca relevante în timpul procesului de determinare a potențialului proiectului de a contribui la dezvoltarea durabilă ar trebui să fie abordate în definirea și planificarea proiectului. Oportunități identificate în cadrul acestei analize pot fi considerate pentru determinarea obiectivelor proiectului.

În cazul în care un proiect conține activități care:

- sunt planificate a se desfășura în arii naturale protejate;
- pot avea impact asupra calității aerului, apei și/sau solului;
- implică producerea de deșeuri;
- implică utilizarea de substanțe periculoase.

beneficiarul trebuie să facă dovada că se conformează legislației în vigoare și că în prealabil a obținut toate avizele legale necesare.

Evaluarea impactului asupra mediului se realizează numai pentru proiecte în baza prevederilor dintr-o serie de acte legislative naționale din domeniul mediului, precum și din alte domenii conexe. Pentru aceste proiecte este necesară solicitarea și obținerea acordului de mediu.

Pentru proiectele care nu au impact semnificativ asupra mediului (nu sunt supuse evaluării impactului asupra mediului) se emite autorizația de mediu.

Execuția lucrărilor de construcții, sau alte instalații sau amenajări, alte intervenții asupra cadrului natural și peisajului, inclusiv cele care implica extragerea resurselor minerale se supun legislației în vigoare privind autorizarea lucrărilor de construcții.

De asemenea, este importantă internalizarea valorii aspectelor de mediu în analizele cost/beneficiu aferente proiectelor de investiții.

- **Asigurarea unei abordări participative**

Implicarea potențialilor parteneri și/sau a factorilor interesați este importantă pentru stabilirea obiectivelor și activităților proiectului, dar și pentru determinarea impactului pe care acesta îl poate produce asupra diverselor categorii de populație:

- identificați și consultați reprezentanți ai grupului țintă cu privire la activitățile și rezultatele proiectului, inclusiv obiectivele caracteristice dezvoltării durabile;
 - consultați experți în domeniul protecției mediului, biodiversității sau organizații neguvernamentale sau instituții guvernamentale/ direcții de specialitate ale acestora (spre exemplu, pentru a identifica cele mai bune opțiuni privind domeniile de formare pentru acele proiecte care își propun activități de pregătire în sectorul meseriilor pentru economia verde/locuri de muncă „verzi”⁷);
 - considerați parteneriatul cu instituții și organizații relevante în domeniul egalității de gen și nediscriminării;
 - în cazul proiectelor care au în vedere acțiuni specifice este necesară cooptarea de experți în domeniul protecției mediului, biodiversității în echipa proiectului;
- **Asigurarea unui comportament care să se armonizeze cu mediul în managementul și implementarea proiectului**
 - asigurați-vă că activitățile contribuie la eficientizarea consumului de resurse;

Exemplu:

- Promovarea imprimării față-verso a documentelor;
- Promovarea politicii pentru a imprima doar documentele necesare;

⁷ Conform UNEP (United Nations Environment Programme), un loc de muncă „verde” reprezintă un loc de muncă în agricultură, producție, cercetare și dezvoltare (CDI), activități administrative și servicii care contribuie substanțial la menținerea sau refacerea calității mediului. În mod special, dar nu exclusiv, aceasta include locuri de muncă ce ajută la protejarea ecosistemelor și a biodiversității, reducerea consumului de energie, materiale și apă prin intermediul diferitelor strategii, de-carbonizarea economiei și reducerea producției de deșeuri și poluare.

- *Limitarea impactului negativ al transportului prin folosirea mijloacelor de comunicare electronică (videoconferința), optimizarea oportunităților de a utiliza resursele locale.*
- organizați pentru echipa de proiect o sesiune de instruire cu privire la tematica dezvoltării durabile și la modalitățile concrete de economisire a resurselor utilizate în implementarea proiectului;
- în măsura în care este necesar, implicați în echipa de management un expert în problematica dezvoltării durabile;
- elaborați materiale de prezentare a rezultatelor proiectului din perspectiva respectării obiectivelor caracteristice dezvoltării durabile;

5.3 Implementarea proiectului

▪ **Considerații generale**

- asigurați-vă că pe parcursul implementării resursele necesare proiectului sunt utilizate eficient și sustenabil, în principal prin aplicarea unor reguli și inducerea unor comportamente de consum rațional al resurselor (promovarea utilizării eficiente a resurselor, creșterea utilizării resurselor regenerabile);
- evitați acele activități care ar putea afecta în mod negativ mediul (zone protejate, zone verzi din orașe, sursele de apă, altele). În cazul în care proiectul prevede astfel de activități realizați un plan de măsuri de protecție pentru atenuare/ eliminarea efectelor negative;
- asigurați-vă că reduceți nivelul de poluare din zona lucrărilor de construcții (poluarea aerului, apei, solului);
- susțineți colectarea selectivă a deșeurilor, promovați reducerea volumului de deșeuri;
- susțineți reutilizarea, recuperarea și reciclarea deșeurilor;
- introduceți măsuri de creștere a capacității de rezistență la dezastre în cazul proiectelor care prevăd investiții în infrastructură, inclusiv clădiri, căi de transport (drumuri, căi ferate, aeroporturi), servicii (comunicații, aprovizionarea cu energie, aprovizionarea cu apă, canalizare) și infrastructura socială;

Exemplu:

- *Pe parcursul lucrărilor de construcții volumul de deșeuri poate crește ca urmare a demolărilor etc. Se pot lua măsuri de reducere a cantității de deșeuri sau, re folosire a materialelor rezultate din demolări;*
- *Pentru a reduce impactul asupra mediului puteți să aplicați proceduri de „achiziții verzi”;*
- *Restricționarea utilizării de materiale greu degradabile;*

▪ **Comunicarea**

- introduceți în materialele elaborate în cadrul proiectului mesaje scurte care promovează dezvoltarea durabilă;
- introduceți în materialele elaborate în cadrul proiectului mesaje de informare și conștientizare cu privire la protecția mediului, utilizarea eficientă a resurselor, conservare și protejarea biodiversității;
- introduceți un modul de conștientizare cu privire la cerințele, drepturile și contribuția diverselor categorii de persoane în programele de formare;
- introduceți programe de formare/ module cu privire la utilizarea eficientă a resurselor, atenuarea și adaptarea la schimbările climatice;

Exemplu:

- În cazul organizării unei conferințe, introduceți mesaje cu privire la aspecte legate de protecția mediului, utilizarea eficientă a resurselor sau conservare și protejarea biodiversității;

▪ **Acțiuni specifice**

În cazul în care în etapa de analiză ați identificat posibile efecte pozitive din punct de vedere al obiectivelor caracteristice dezvoltării durabile la nivelul rezultatelor proiectului, încercați să propuneți activități de îndeplinire a acestora.

Recomandare: Utilizați strategiile naționale și europene pentru a identifica teme pentru acțiuni specifice proiectului care să includă dezvoltarea durabilă

Domenii investiție de	Tipuri indicative de acțiuni specifice
CDI	<ul style="list-style-type: none"> ▪ cercetare aplicativă orientată spre domeniul de prevenire a riscurilor și de protecție în caz de dezastru; ▪ dezvoltarea de tehnici și soluții pentru economisirea energiei și de utilizare a energiei regenerabile; ▪ dezvoltarea de concepte și soluții pentru infrastructura verde în relație cu Eco-inovarea
IMM-uri	<ul style="list-style-type: none"> ▪ introducerea de practici cu impact asupra mediului în activitatea curentă cu scopul de a crește reciclarea, de a reduce a consumul de energie, de a îmbunătăți gestionarea resurselor și de a reduce poluării; ▪ dezvoltarea de noi activități în cadrul economiei ecologice cu scopul de a oferi oportunități de angajare, precum și de a contribui la reducerea impactului negativ asupra mediului (spre exemplu reducerea emisiilor din surse fixe în atmosferă și limitarea poluării corpurilor de apă); ▪ introducerea etichetării ecologice
DEZVOLTARE URBANĂ	<ul style="list-style-type: none"> ▪ realizarea și conservarea de „coridoare verzi”; ▪ implementarea de masuri care să vizeze asigurarea dotărilor edilitare și prevenirea poluării din cauza noxelor, inclusiv a poluării fonice, reducerea poluării provocate de depozitarea deșeurilor menajere;

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ reutilizarea deșeurilor provenite de pe urma construcției infrastructurii edilitare
INVESTIȚII ÎN INFRASTRUCTURĂ (CONSTRUCȚII/ REABILITARE CLĂDIRI)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ implementarea sistemelor de management al calității și al mediului pe baza standardelor internaționale; ▪ reducerea consumului de materiale și energie în spațiile construite; ▪ îmbunătățirea performanței energetice a clădirilor; ▪ introducerea de sisteme de proiectare și tehnici de construcție pentru răcire și aer condiționat în clădirile noi care sunt rezistente la schimbările climatice preconizate;
OCUPARE	<ul style="list-style-type: none"> ▪ organizarea de cursuri/ module de curs pentru dezvoltarea competențelor în domeniul protecției mediului, ▪ dezvoltarea capacității instituțiilor din piața muncii cu privire la formarea și reinsertia profesională a forței de muncă în sectoare verzi; ▪ sprijin pentru întreprinderile sociale în domeniul gestionării, reciclarea și reutilizarea deșeurilor;
EDUCAȚIE	<ul style="list-style-type: none"> ▪ actualizarea curriculumului educațional astfel încât să reflecte nevoile și oportunitățile generate de tranziția la o economie cu emisii de carbon scăzute și rezistentă la schimbările climatice (de ex. aptitudini TIC și de inginerie în industria auto și în sectorul construcțiilor în vederea reducerii emisiilor de carbon); ▪ formarea persoanelor care desfășoară activități independente în sectoarele verzi emergente (de exemplu, echipamente eficiente energetic, vehicule cu emisii reduse, de energie regenerabilă și soluții TIC cu emisii reduse de carbon);
CAPACITATEA INSTITUȚIONALĂ ȘI ADMINISTRAȚIE PUBLICĂ	<ul style="list-style-type: none"> ▪ consolidarea capacităților administrațiilor naționale și locale de elaborare și implementare a strategiei privind schimbările climatice, conservare și protejare a mediului, și asigurarea integrării acestor strategii în programele naționale ▪ integrarea aspectelor de mediu în alte politici sectoriale, promovarea dezvoltării economice verzi;

5.4 Monitorizarea și evaluarea proiectului

În vederea *monitorizării* integrării temei orizontale a dezvoltării durabile în activitățile proiectului, stabiliți încă din etapa de elaborare a proiectului tipuri de informații ce trebuie colectate și ce indicatori ar trebui măsurați.

În acest sens, este recomandat să urmăriți și să raportați integrarea din perspectiva a două dimensiuni cheie:

a) procesul:

- ce măsuri au fost întreprinse, transversale sau specifice;
- cuantumul sumelor dedicate acțiunilor specifice;

Legislația națională prevede ca proiectele pentru care s-a realizat evaluarea impactului asupra mediului să urmărească modul în care au fost tratate aspectele identificate în această etapă. În acest sens, se va elabora un *Plan de monitorizare a mediului*, cu indicarea componentelor de mediu care urmează a fi monitorizate, periodicitatea, parametrii și amplasamentul ales pentru monitorizarea fiecărui factor. Se va prevedea monitorizarea în toate etape proiectului, construcție și exploatare.

b) rezultatele: ce efecte au fost obținute, monitorizarea indicatorilor.

În ceea ce privește *evaluarea*, beneficiarii trebuie să aibă în vedere faptul că Autoritățile de Management vor evalua progresul în implementarea programelor operaționale. Această evaluare va viza și efectele integrării obiectivelor caracteristice dezvoltării durabile la nivelul proiectelor.